

บทคัดย่อ

**ทัศนะของอิสลามต่อความรุนแรง :
ความท้าทายในยุคสมัยการก่อการร้ายสากล**

บทความชิ้นนี้พยายามทำความเข้าใจทัศนะของอิสลามที่มีต่อความรุนแรง โดยมุ่งถอดรื้อ (deconstruct) มายาคติความรุนแรงที่ครอบงำอิสลาม เพื่อเรียนรู้หลักคำสอนที่ถูกต้องของอิสลามต่อความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลักคำสอนเรื่อง “ญิฮาด” ซึ่งเข้าใจกันทั่วไปว่าเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับสงครามอันศักดิ์สิทธิ์ของมุสลิม นอกจากนี้บทความชิ้นนี้พยายามทำความเข้าใจหลักคำสอนของศาสนาอิสลามที่สอดคล้องกับความเป็นพหุนิยม ทั้งนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเคารพในความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

Abstracts

Islamic Perspective on Violence : A Challenge in the Age of Terrorism

This article attempts to understand violence in relation to Islam by deconstructing the myths in order to learn the proper Islamic teachings, especially the use of "Jihad", widely known as "the holy war". Apart from that, the article articulates Islamic teachings on pluralism, assuring that Islam respects the rights of others. In turn, this teaching will lead to living together in harmony.

ทัศนะของอิสลามต่อความรุนแรง : ความท้าทายในยุคสมัยการก่อการร้ายสากล

ชากีญ์ พัท็ทษัคคุมพล*

เหตุการณ์ดงมตีกเวิร์ลเทรดเซ็นเตอร์ที่มหานครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เมื่อ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 สามารถ สะท้อนถึงสภาพการณ์ของโลกในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี วิธีการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคงและผาสุกของประชาชนที่อาศัยอยู่ในรัฐประชาชาติ (nation-state) ถูกสั่นคลอนจากเหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของประวัติศาสตร์โลก¹ เนื่องจากส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงมหึมาทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเมือง

ประเด็นความมั่นคงของชาติ (national security) และความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตของมนุษย์หรือพลเมืองของรัฐประชาชาติจึงกลายเป็น “วาระแห่งชาติ” (national agenda) ของหลายประเทศ ไม่เว้นแม้แต่ประเทศมหาอำนาจอย่าง สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และออสเตรเลีย โดยสะท้อนผ่านการบริหารจัดการประเทศอย่างละเอียดรอบคอบ อาทิเช่น การตรวจสอบประวัติบุคคลของผู้ที่ต้องการเดินทางเข้า/ออกประเทศอย่างเข้มงวด การจับกุม คุมขังบุคคลผู้ที่มีเชื้อชาติหรือนับถือศาสนาเดียวกันกับกลุ่มผู้ก่อการร้าย การละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานด้วยการทำร้ายร่างกายจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ก่อการร้าย เป็นต้น การปฏิบัติเหล่านี้ล้วนเป็นมาตรการปรกติที่หลายประเทศดำเนินการอย่างจริงจังภายใต้นโยบาย “รักษาความมั่นคงปลอดภัยของชาติ”

*อาจารย์ประจำสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

¹Jean Baudrillard ได้นิยามเหตุการณ์ดงมตีกเวิร์ลเทรดเซ็นเตอร์ว่า เป็น “The mother of all events” ที่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ พิจารณา Jean Baudrillard.2003. The Spirit of Terrorism. Trans. by Chris Turner, Verso, London. p. 4.

เหตุการณ์ความรุนแรงที่สะท้อนโลกดังกล่าว ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อเพียงแค่นิติศาสตร์ทางการเมืองหรือระบบบริหารจัดการความมั่นคงของชาติและความปลอดภัยของมนุษย์ของรัฐประชาชาติเท่านั้น แต่ได้สร้างภาพลักษณ์แบบตายตัวให้แก่ชาวมุสลิมและศาสนาอิสลามในฐานะแหล่งสร้างปัญหาและบ่มเพาะความรุนแรงในโลกปัจจุบันอีกด้วย² หากกล่าวให้ถึงที่สุด เหตุการณ์วินาศกรรมตึกเวิร์ดเทรด เป็นการตอกย้ำและขยายมายาคติเกี่ยวกับความรุนแรงที่ศาสนิกอื่นมีต่ออิสลามตั้งแต่อดีตกาล³ และถูกตอกย้ำยิ่งขึ้นด้วยสื่อที่นำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับผู้นับถือศาสนาอิสลาม โดยไม่เว้นแม้กระทั่งเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และประเด็นที่มักจะได้ยินอยู่บ่อยๆ เมื่อผู้นับถือศาสนาอิสลามเข้าไปข้องเกี่ยวกับความรุนแรง คือ “ญิฮาด” (Jihad)⁴

คำถามที่น่าสนใจคือ ทำไมศาสนาอิสลามซึ่งมีความหมายว่า “สันติ” จึงเป็นตัวละครสำคัญของโลกในยุคของการก่อการร้ายสากลเช่นปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจทัศนะของอิสลามที่มีต่อความรุนแรงให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักคำสอนเรื่อง “ญิฮาด” กับความรุนแรงและกฎเกณฑ์ควบคุมความรุนแรงในศาสนาอิสลาม เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ศาสนิกอื่นๆ เพื่อประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ท้ายสุดบทความฉบับนี้ พยายามตรวจสอบจุดยืนของศาสนาอิสลามที่มีต่อความเป็นพหุวัฒนธรรม และพิจารณาคำสอนของศาสนาอิสลามในการปฏิบัติตนในการดำรงอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้อ่านได้ทำความเข้าใจคำสอนที่อิสลามได้กำหนดให้มุสลิมดำรงตนอยู่ในความหลากหลายทางกายภาพและความเชื่อของมนุษยชาติ

²ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2549. Nation-State and The New World (Dis) Order : รัฐ-ชาติกับ (ความไร้) ระเบียบโลกชุดใหม่. วิชาษา, กรุงเทพฯ, น. 103.

³นักวิชาตะวันตกบางกลุ่มมีทัศนะคติที่เป็นลบต่ออิสลาม อาทิเช่น Dante ได้สาบส่งศาสดามุฮัมมัดไปสู่รณชัณฑ์ที่ 28 ของเขา หรือ Sumrall Lester (1980) ใน Jihad : the Holy War ได้กล่าวโจมตีอิสลามในประเด็นที่ว่าอิสลามเป็นศาสนาที่เผยแพร่ด้วยกำลัง และคมดาบ.

⁴ความหมายของญิฮาดโดยรากศัพท์หมายถึงการต่อสู้ดิ้นรน (struggle) ซึ่งอิสลามแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ญิฮาดใหญ่ และญิฮาดเล็ก

อิสลาม : มายาลักษณ์แห่งความรุนแรง

อาจกล่าวได้ว่า ศาสนาที่สำคัญของโลกปัจจุบันล้วนมีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม อาทิเช่น กรณีพระเจ้าอโศกกับการเผยแผ่ศาสนาพุทธ สงครามครูเสดระหว่างอิสลามกับคริสต์ สงครามสามสิบปีในยุโรประหว่างศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์ และดูเหมือนว่า อิสลามเป็นอีกศาสนาหนึ่งที่มีความเกี่ยวพันกับความรุนแรงนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผนวกกับความพยายามสร้างวาทกรรม (discourse) อันทรงพลังเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของอิสลามให้เทียบเท่ากับสัญญาณของ “ความรุนแรง” และ “ความเป็นอื่น” ส่งผลให้ศาสนาที่ให้ความสำคัญกับความสันติสุข และสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ต้องตกอยู่ภายใต้มายาลักษณ์ของความรุนแรงอย่างไม่มีสิ้นสุด

ประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาในที่นี้ คือ เหตุใดศาสนาที่ได้รับการนิยามจากผู้ที่ศรัทธาว่าเป็น “ศาสนาแห่งสันติภาพ” จึงกลายเป็น “ศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องกับ ความรุนแรงในทุกยุคสมัย?” ผู้เขียนพยายามปรับรื้อ (deconstruct) มายาภาพของอิสลามที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงโดยแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ มายาภาพความรุนแรงของศาสนาอิสลามที่ถูกสร้างขึ้นโดยอคติของโลกตะวันตก และส่วนที่สอง คือ ภาพความรุนแรงของศาสนาอิสลามที่สร้างขึ้นโดยมุสลิมบางกลุ่มที่ประสบปัญหาความไม่เป็นธรรมทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ โดยอาศัยการตีความเชิงอัตวิสัย (subjectivity) ในบทบัญญัติของศาสนาอิสลามเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตนเอง และสร้างความชอบธรรมในการใช้ความรุนแรงเพื่อต่อสู้กับความอยุติธรรมทางสังคม

วาทกรรมความรุนแรงของอิสลามจากโลกตะวันตก

นับแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน อิสลามตกเป็นเป้าหมายของการโจมตีจากโลกตะวันตกอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อกล่าวหาที่ว่าอิสลามเป็นศาสนาที่ใช้ดาบทำการเผยแผ่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ อิสลามเป็นศาสนาที่บังคับให้ผู้คนยอมรับนับถือด้วยการใช้กำลังที่เหนือกว่า ผู้เขียนขอหยิบยกตัวอย่างของมายาคติที่นักวิชาการตะวันตกมีต่ออิสลาม ซึ่งเขียนโดย Sumrall (1980 : 72-74) ดังนี้

⁵พิจารณา พินิจ รัตนกุล. “ศาสนากับความรุนแรง (2).” มติชนสุดสัปดาห์. 24, 1242 (4 มิถุนายน 2547).

เขา (มุฮัมมัด(ซล.)) ได้รวบรวมบรรดาศาสดาที่อยู่รายล้อม และสั่งสอนพวกเขาเหล่านั้นว่า หนทางเดียวที่จะยึดครองโลกนี้ได้ คือการใช้กำลังและคมดาบ การหลังเลือดเป็นการกระทำที่ยอมรับได้ภายใต้เงื่อนไขของ 'ญิฮาด' ผู้นำคนสำคัญของอิสลามอีกคนหนึ่ง คือ อับูบักร์ ผู้ที่รับตำแหน่งผู้นำต่อจากมุฮัมมัด (ซล.) ได้เขียนจดหมายไปยังเมืองและประเทศต่างๆ ในคาบสมุทรอาหรับเพื่อให้ผู้ปกครองรัฐเหล่านั้นยอมสวามิภักดิ์ต่อศาสนาใหม่ เขาส่งผู้ติดตามเขาไปยังซีเรียเพื่อปลดปล่อยอำนาจรัฐและศาสนาจากผู้นับถือ เขาบอกคนเหล่านั้นว่า "และฉันต้องการให้ท่านทราบว่าการสู้รบเพื่อศาสนาเป็นการกระทำของผู้ที่ศรัทธาต่อองค์อัลลอฮ์"

กระบวนการสร้างวาทกรรมความรุนแรงที่มีต่ออิสลามได้ถูกส่งต่อกันมาอย่างต่อเนื่องในหมู่นักวิชาการบางกลุ่มในโลกตะวันตก ภาพการ์ตูนล้อเลียนท่านศาสดามุฮัมมัดเป็นรูปธรรมอันหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า โลกตะวันตกยังมีคติกับอิสลามอย่างสม่ำเสมอ เพราะหากพิจารณาในรายละเอียดของภาพการ์ตูนล้อเลียนที่มีต่อองค์ศาสดาของศาสนาอื่น อาทิเช่น พระเยซู ปรากฏว่าภาพการ์ตูนที่นำมาล้อเลียนล้วนเป็นภาพพระเยซูมือกักปรีชาที่ฟ่อนคลายและอ่อนโยน ในขณะที่ภาพการ์ตูนที่ล้อเลียนศาสดามุฮัมมัดเป็นภาพที่ถูกซ่อนไว้ด้วยภาพตัวแทนของความรุนแรง

สุชาติ เศรษฐมาลินี (2549) ได้ถอดความหมายของภาพการ์ตูนล้อเลียนศาสดาว่า ภาพการ์ตูนดังกล่าวเป็นการสร้างภาพตัวแทนในลักษณะเหมารวมว่าอิสลามคือ ศาสนาแห่งความป่าเถื่อน ในขณะที่ตะวันตกเป็นผู้มีอารยะ อิสลามคือศาสนาที่นิยมความรุนแรง ในขณะที่ตะวันตกเป็นผู้รักสันติและมีเหตุผล อิสลามเป็นศาสนาที่กตขี้สตรีเพศ ในขณะที่ตะวันตกให้ความสำคัญและเคารพกับสิทธิสตรี และประการสำคัญ อิสลามเป็นศาสนาที่ปิดกั้น ในขณะที่ตะวันตกเป็นผู้ที่มีเสรีภาพทางความคิดอย่างเต็มที่⁶

⁶สุชาติ เศรษฐมาลินี (2549) ภาพการ์ตูนล้อเลียนศาสดา กับการเมืองเรื่องการสร้างภาพตัวแทน เผยแพร่ในเว็บไซต์ มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน <http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document95146.html>.

นอกจากนี้ โลกตะวันตกพยายามสร้างภาพให้เห็นว่า อิสลามเป็นศัตรูอันร้ายกาจของโลกตะวันตกอย่างยิ่ง เพราะอุดมการณ์ของอิสลามเป็นสิ่งที่ขัดกับอุดมการณ์ความเป็นตะวันตกโดยสิ้นเชิง ในปี 1993 แซมมวล ฮันติงตัน นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียงได้เขียนบทความเรื่อง "The Clash of Civilizations?"⁷ ในวารสาร Foreign Affairs โดยมีเนื้อหาโดยสรุปว่า หลังจากสงครามเย็นยุติลงระบบโลกแบบสองขั้วอำนาจ (bipolar system) ได้กลายเป็นเรื่องประวัติศาสตร์ ความแตกต่างระหว่างผู้คนไม่ใช่ประเด็นเรื่องอุดมการณ์ การเมือง และเศรษฐกิจอีกต่อไป หากแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรม ผู้คนจะวนกลับมาตั้งคำถามพื้นฐานที่สำคัญว่า "เราคือใคร?" (Who are we?) และพวกเขาได้ตอบคำถามดังกล่าวโดยการอ้างอิงสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดต่อการดำรงอยู่ นั่นคือ บรรพบุรุษ ศาสนา ภาษา ประวัติศาสตร์ คุณค่าสถาบัน และในระดับที่กว้างที่สุด คือ อารยธรรม (Civilization) และสำหรับ Huntington แล้ว ในโลกนี้มีอารยธรรมที่สำคัญอยู่ 9 อารยธรรม นั่นคือ อารยธรรมตะวันตก อารยธรรมลาตินอเมริกา อารยธรรมแอฟริกา อารยธรรมอิสลาม อารยธรรมซินิก อารยธรรมฮินดู อารยธรรมออร์ทอด็อกซ์ อารยธรรมพุทธ และอารยธรรมขงจื้อ และท้ายที่สุดอารยธรรมทั้งหลายจะสลายตัวลง คงเหลือแต่เพียงอารยธรรมตะวันตกและอิสลามเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการปะทะกันระหว่างอารยธรรมทั้งสอง เพราะมีเนื้อหาและอุดมการณ์ที่ขัดแย้งกันอย่างสิ้นเชิง

เมื่อพิเคราะห์อย่างรอบคอบ อาจกล่าวได้ว่า ทฤษฎีการปะทะกันระหว่างอารยธรรมของ Huntington เป็นคำอธิบายที่แฝงไว้ด้วยมายาคติที่ว่า อิสลามเป็นภัยคุกคามที่สำคัญต่ออารยธรรมตะวันตกที่พยายามชูธงเสรีนิยม (Liberalism) ซึ่งนำพาความเจริญและการพัฒนาไปยังภูมิภาคต่างๆ ของโลก อย่างไรก็ตาม เกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีของ Huntington อย่างแพร่หลายในแวดวงวิชาการทั้งในตะวันตกและตะวันออก Edward Said ได้เขียนบทความที่มีชื่อว่า The Myth of The Clash of Civilizations วิพากษ์ทฤษฎีการปะทะระหว่างอารยธรรมของ Huntington ว่า สิ่งที่ Huntington เสนอนั้นเป็นเพียงแต่การรีไซเคิลทฤษฎีสงครามเย็น ซึ่งเสนอว่าความขัด

⁷ พิจารณาเพิ่มเติมใน Samuel P. Huntington (1996). The Clash of Civilizations and The Remaking of World Order., Simon & Schuster; London.

แม้ในปัจจุบันและอนาคต จะยังเป็นการขัดแย้งด้านอุดมการณ์ (ideological) เป็นหลัก ไม่ใช่ด้านเศรษฐกิจหรือสังคม และถ้าเป็นเช่นนั้นจริง อุดมการณ์ของตะวันตกจะยังคงเป็นศูนย์กลางที่อารยธรรมอื่นต้องโคจรอยู่รอบๆ ไปในความคิดของ Huntington นอกจากนี้ Said ยังอธิบายเพิ่มเติมว่า แนวการวิเคราะห์ของ Huntington นั้นเป็นการเสนอความคิดแบบบูรพาคติ (classical orientalist) แบบคลาสสิก คือ ความคิดที่ว่า อารยธรรมต่างๆ ล้วนมีขนาดมหึมา เป็นเนื้อเดียวกัน (homogeneous) และตั้งอยู่บนสมมุติฐานว่า ภาวะสองขั้วระหว่าง “เรา” และ “เขา” (duality between us and them) นั้นเป็นธรรมชาติที่ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง^๑

อาจกล่าวได้ว่าวาทกรรมดังกล่าวจึงเป็นการมองแบบแยกมิติศัตรู สร้างภาพของความเป็นศัตรูให้เกิดขึ้นระหว่างสองขั้วอารยธรรมหลักของโลก นั่นคือ อิสลาม กับตะวันตก นอกจากนี้ วิธีการดังกล่าวเป็นความพยายามสร้างภาพตัวแทนของความดีกับความชั่ว (the evil VS the good) โดยอารยธรรมตะวันตกเป็นตัวแทนของความดี เพราะนำความเจริญรุ่งเรืองไปสู่ภูมิภาคต่างๆ ของโลก เป็นอารยธรรมที่มุ่งเน้นเสรีภาพ ประชาธิปไตยและความเท่าเทียมกันในด้านสิทธิต่างๆ ของประชาชน ในขณะที่อารยธรรมอิสลามเป็นตัวแทนของความชั่วร้าย เพราะในสายตาของโลกตะวันตก อิสลามเป็นศาสนาที่มีความล้าหลัง อนุรักษ์นิยม และเต็มไปด้วยความรุนแรงและสงครามอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ล่าสุดนิตยสาร Wall Street Journal ได้ตีพิมพ์บทความ “World War IV : The long Struggle Against Islamofacism” ของ Norman Podhoretz ชาวอียิว-อเมริกันซึ่งเป็นบรรณาธิการในสวน Commentary โดยกล่าวถึงศาสนาอิสลามว่า “ลักษณะการของเชื้อโรคเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จที่ “เรา” (หมายถึงโลกตะวันตก ผู้เขียน) เคยเอาชนะในรูปของลัทธินาซี ระบบฟาสซิสต์ และคอมมิวนิสต์ ซึ่งเรื่องนี้เป็นปัญหาาระดับโลก ที่จะต้องอาศัยการต่อสู้ในหลายรูปแบบ ไม่เพียงเฉพาะแค่

^๑พิจารณา Edward Said, สถณี อาชวานันทกุล (แปล). The Myth of the Clash of Civilizations. เผยแพร่ในเว็บไซต์มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน <http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document95178.html>.

การต่อสู้ด้วยอาวุธ หรือกำลังทหารเท่านั้น และการต่อสู้ในครั้งนี้นี้ยังคงดำเนินไปในอีกหลายทศวรรษ⁹ จากบทความนี้ อาจนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า ปัจจุบันโลกตะวันตกได้ยกระดับให้อิสลามกลายเป็นศัตรูที่ต้องต่อสู้และเอาชนะให้ได้ เฉกเช่นเดียวกับศัตรูสำคัญในอดีตที่พวกเขาได้เคยเอาชนะมาแล้ว ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในรูปแบบของลัทธินาซี ลัทธิฟาสซิสต์ และคอมมิวนิสต์ ซึ่งหากกล่าวไปถึงที่สุดแล้ววามายาคติที่มีต่ออิสลามคือความพยายามจากโลกตะวันตก ที่จะทำให้สมมุติฐานเรื่องการปะทะกันระหว่างอารยธรรมของ Samuel Huntington มีความชอบธรรมมากยิ่งขึ้น คำถามที่น่าสนใจคือ หากอคติที่โลกตะวันตกมีต่ออิสลามยังคงดำเนินต่อไป อิสลามมีชนจะรับมืออย่างไรกับกระแสของวาทกรรมความรุนแรงที่มีต่ออิสลาม เพื่อลดทอนความชอบธรรม (legitimacy) ของวาทกรรมความรุนแรงจากโลกตะวันตก?

ภาพความรุนแรงจากภายใน

เมื่อตรวจสอบมายาคติความรุนแรงของอิสลามที่ถูกสร้างขึ้นโดยโลกตะวันตกอย่างถี่ถ้วน จะเห็นได้ว่า ข้อกล่าวหาว่า อิสลามเป็นศาสนาแห่งความรุนแรงคงไร้น้ำหนัก หากไม่มีการก่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นด้วยฝีมือของผู้ที่ศรัทธาในศาสนาอิสลามปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม

ตัวอย่างกลุ่มที่มีความสุดโต่งทางความคิดที่ก่อความรุนแรงในหน้าประวัติศาสตร์ของอิสลามที่เด่นชัดคือ กลุ่มคอวาริจ (Kwawarij) ซึ่งแปลตามตัวอักษรว่า กลุ่มที่ทำการกบฏต่อท่านคอลีฟะฮุอาลี (กาลิบ) คนที่ 4 ของอาณาจักรอิสลาม¹⁰ คนกลุ่มนี้นิยมใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง และมองบรรดาผู้ศรัทธากลุ่มอื่นที่ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดของกลุ่มตนว่าเป็นผู้ปฏิเสธหลักการของอิสลาม

กลุ่มคอวาริจได้ก่อตัวขึ้นอันเนื่องมาจากความไม่พอใจในการประนีประนอมกันระหว่างฝ่ายท่านคอลีฟะฮุอาลีและฝ่ายมุอาวีเยฮุอัน เนื่องจากกรณีการเสียชีวิตของท่านคอลีฟะฮุซุฆมาน ซึ่งฝ่ายมุอาวีเยฮุคิดว่ ท่านคอลีฟะฮุอาลีมีส่วนรู้เห็นกับการ

⁹Imtiyaz Muqbil, Souf Searching. Bangkok Post, June 10, 2007.

¹⁰หลังจากศาสดามุฮัมมัดได้สิ้นชีวิตลง อาณาจักรอิสลามได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของคอลีฟะฮุ หลายท่าน แต่ยุคแรกของอาณาจักรอิสลามมีคอลีฟะห์ที่สำคัญ 4 ท่าน คือ ท่านอบูบักร์ ท่านอุมัยร ท่านอุษมาน และท่านอาลี.

ลอบสังหารดังกล่าว กลุ่มคอวาริจซึ่งเป็นกลุ่มที่สวามิภักดิ์ต่อท่านอาลีได้มีความเห็นว่าการกระทำดังกล่าวของท่านอาลีและมูอาวียะห์เป็นการกระทำที่ผิดหลักการของศาสนาอย่างร้ายแรงที่สุด เพราะคนกลุ่มนี้มีความเห็นว่า มนุษย์ไม่มีความสามารถที่จะตัดสินใจเด็ดขาดได้ ผู้ที่มีหน้าที่ในการตัดสินพิพากษาได้คือ เอกองค์อัลลอฮ์เท่านั้น กลุ่มนี้ได้เรียกร้องให้ท่านอาลีได้สำนึกต่อความผิด (เตาบะฮฺ) เพราะการกระทำของทั้งสองเป็นการสิ้นสภาพความเป็นมุสลิม (Kufr) ต่อมากลุ่มคอวาริจได้หันมาเป็นปฏิปักษ์และสู้รบกับท่านอาลี พร้อมกับได้ทำการวางแผนฆ่าท่านอาลีและมูอาวียะห์ฮฺสอง เพราะเห็นว่าทั้งสองฝ่ายกลายเป็นผู้ที่ปฏิเสธแนวทางของศาสนา ในที่สุดท่านอาลีได้ถูกลอบสังหารโดยกองกำลังของกลุ่มคอวาริจ ส่วนท่านมูอาวียะห์รอดพ้นจากการถูกลอบสังหาร¹¹

อาจกล่าวได้ว่าการปฏิบัติตนเป็นผู้เคร่งในหลักการของศาสนาอย่างรุนแรงยึดถือตัวบทอัลกรุอ่านอย่างผิวเผิน โดยไม่สนใจถึงเหตุผลและที่มาของการประทานอัลกรุอ่านแต่ละโองการ หรือบริบทแวดล้อมของสังคมในการทำความเข้าใจหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ตลอดจนการกล่าวหาผู้อื่นที่มีความคิดผิดแผกไปจากแนวทางของพวกเขาตนเป็นบุคคลที่หลงผิด และบิดเบือนหลักการของศาสนาตัวเอง ในปัจจุบันอาจสามารถเทียบเคียงกลุ่มที่มีแนวคิดใกล้เคียงกับกลุ่มคอวาริจคือ กลุ่มอัลกออิดะห์ภายใต้การนำของอูสมะฮฺ บินลาเต็น

Shaykul Abdul Azeez Ibn Baaz (d.1999 or 1420 AH) ได้วินิจฉัยปัญหาการก่อการร้ายในปัจจุบันในหนังสือของท่านที่มีชื่อว่า "Clarification of the Truth in Light of Terrorism, Hijackings & Suicide Bombings and an Advice to Usaamah Ibn Laaden from Shaykul Islam Ibn Baaz"¹² โดยท่านได้เรียกขานบินลาเต็นว่าเป็นพวก "คอริมี"¹³ สืบเนื่องจากบทสัมภาษณ์ของบินลาเต็นที่กล่าวหาผู้นำและบรรดาผู้รู้

¹¹ พิจารณาประวัติของกลุ่มคอวาริจเพิ่มเติมใน อิบน์อุษาม. 1974. *ชีเราะฮ์ อิบน์อุษาม. อัลหาญอับดุลสลาม. (ต้นฉบับภาษาอาหรับ) และมุฮัมมัดอูซซะเราะฮ์ (น.ม.ป.). ตาริคาฮฺอาฮับอัลอิสลามมียะฮฺ. ตารุสฟีกฮฺอัลออรอบี.*

¹² Skaykul Abdul Azeez Ibn Baaz (1999). Clarification of the Truth in Light of Terrorism, Hijackings & Suicide Bombings and An Advice to Usaamah Ibn Laaden from Shaykul Islam Ibn Baaz" เผยแพร่ในเว็บไซต์ WWW.Fatwa-online.com

¹³ คอริมีเป็นคำเรียกสมาชิกของกลุ่มคอวาริจ

ในประเทศซาอุดีอาระเบียว่าเป็นผู้ที่ตกศาสนา เพราะพวกเขาเหล่านั้นมีแผนต่อการต่อสู้เพื่ออิสลาม ในขณะที่เดียวกันได้สรรเสริญบรรดาผู้ที่เสียสละชีวิตในการระเบิดพลีชีพในที่ต่างๆ ว่าเป็นประชาชาติมุสลิมที่ควรยกย่อง¹⁴

คำสรรเสริญของบินลาเดินต่อผู้ที่เสียชีวิตในการพลีชีพเป็นการผูกปมสำคัญให้เกิดอย่างน้อยสองประการ ประการแรก วิธีการที่กลุ่มนิยมความรุนแรงเลือกใช้เป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับอคติของโลกตะวันตกที่มีต่ออิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมการทางความคิดที่ว่า อิสลามเท่ากับความรุนแรง ประการต่อมาซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นผลต่อเนื่องจากประการแรก คือการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นการสร้างความคลุมเครือให้กับหลักการ “ญีฮาด” เพราะในสายตาของกลุ่มเหล่านี้การพลีชีพหรือการสละชีวิตในลักษณะดังกล่าวเป็นทางออกที่ชอบธรรมในการต่อสู้กับปัญหาความไม่เป็นธรรมต่างๆ ในสังคม ดังนั้น คำถามที่น่าสนใจคือ เหตุใดการกระทำในลักษณะดังกล่าวเป็นเรื่องที่น่าสรรเสริญ ทั้งที่ในทัศนะของอิสลามถือว่า การฆ่าชีวิตบริสุทธิ์ถือเป็นการทำผิดอย่างรุนแรง ดังโองการในอัลกรุอ่าน “และหากผู้ใดรักษาชีวิตหนึ่ง ย่อมเท่ากับว่าเขาได้รักษาชีวิตมนุษย์ทั้งหมด และหากผู้ใดทำลายชีวิตหนึ่ง เท่ากับเขายทำลายมวลมนุษย์ทั้งหมด” (อัลกรุอ่าน, 5 : 32) และอะไรคือเส้นแบ่งระหว่าง “ญีฮาดกับการก่อการร้าย”

การก่อการร้าย VS ญีฮาด

คงไม่มีใครปฏิเสธได้ว่า ปัจจุบันนี้ปัญหาการก่อการร้ายได้กลายเป็นปัญหาสากลที่รัฐต่างๆ ในประชาคมโลกต้องร่วมมือกันแก้ไขอย่างเป็นระบบ ประเทศสหรัฐอเมริกาในฐานะผู้นำของประชาคมโลกได้กลายเป็นแกนนำสำคัญในการรณรงค์ให้ประเทศต่างๆ ออกกฎหมายต่อต้านการก่อการร้าย นอกจากนี้สหรัฐอเมริกาและ

¹⁴ พิจารณาข้อวิจารณ์ของบินลาเดินต่อบรรดาผู้นำและนักวิชาการมุสลิมใน Chaiwat Satha-Anand.2006. “Transforming Terrorism with Muslims’ Nonviolent Alternatives?” In Abdul Aziz Said, Mohammed Abu-Nimer, and Meena Sharify-Funk. Contemporary Islam : Dynamic, not Static. Routledge, New York.

พันธมิตรได้นำนโยบายต่างประเทศที่เรียกว่า “โจมตีก่อน” (preemptive strike) มาใช้ในการจัดการกับ “รัฐเกร” (rouge state) อาทิเช่น ประเทศอิรัก และอัฟกานิสถาน ด้วยข้อหาที่ว่าประเทศทั้งสองเป็นภัยคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงของประชาคมโลก นโยบายดังกล่าวถูกวิพากษ์วิจารณ์จากนักวิชาการเป็นจำนวนมาก¹⁵

เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์การก่อการร้าย จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำความเข้าใจคำจำกัดความของ “การก่อการร้าย” อย่างละเอียดรอบคอบ กล่าวกันว่า เอ็ดมันด์ เบอรัค นักการเมืองอนุรักษ์นิยมชาวอังกฤษเป็นคนแรกๆ ที่ใช้คำว่า “การก่อการร้าย” และ “ผู้ก่อการร้าย” เพราะเขาต้องการดึงดูดผู้คนให้หันมาสนใจการที่รัฐจาโคแบ่งฆ่าพันผู้คนมากมายเกินเหตุ¹⁶ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2006) กล่าวถึง “การก่อการร้าย” ไว้ว่ามีนัยทางการเมืองค่อนข้างสูง ยกตัวอย่างเช่น วาทกรรม “ก่อการร้าย” ในสายตาของรัฐบาลอเมริกันและอิสราเอล คือความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการต่อต้านรัฐ (anti-state forms of violence) ในทางกลับกัน สำหรับผู้ที่ใช้กลยุทธ์ของการก่อการร้ายกลับปฏิเสธที่จะเรียกตนเองว่าเป็นผู้ก่อการร้าย หากแต่เป็นผู้ปลดปล่อยจากการกดขี่ครั้งแรก และเป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพในสายตาของพวกเขาเหมือนกันในกลุ่ม ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า การก่อการร้ายเป็นความรุนแรงทางการเมืองอีกประเภทหนึ่ง เพราะเป็นปฏิบัติการได้ตอบของการกดขี่และความอยุติธรรมในสังคม ด้วยเหตุนี้การกระทำเช่นนี้ถือเป็นการถูกต้องทางศีลธรรมและควรค่าแก่การสรรเสริญมากกว่าเป็นสิ่งที่ควรประณาม ในสายตาของผู้ก่อการ¹⁷

¹⁵Noam Chomsky เป็นนักวิชาการอเมริกันคนหนึ่งในบรรดานักวิชาการที่ออกมาวิพากษ์นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรง โดย Chomsky เชื่อว่านโยบายของประเทศสหรัฐอเมริกาก่อให้เกิดผลลัพธ์ในทางที่เลวร้ายแก่ประเทศอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาที่อยู่ในรูปแบบของการช่วยเหลือทางการทหารและอาวุธ โปรดพิจารณา Noam Chomsky, พิภพ อุดมอิทธิพงศ์ (แปล), 2547. ฝ่าพายุก่อการร้าย : Power and Terror, Post-9/11 Talk and Interview. มูลนิธิเด็ก; กรุงเทพฯ, หน้า 55-107.

¹⁶Jonathan Barker, เกษียร เตชะพีระ (แปล), 2548. คู่มือศึกษาการก่อการร้ายแบบไม่เงิ่น : The No-Nonsense Guide to Terrorism; คบไฟ; กรุงเทพฯ หน้า 1-3.

¹⁷Chaiwat Satha-Anand.2006. op. cit., p. 193.

ไบแอส กานอร์ นิยามการ “ก่อการร้าย” บนฐานคิดสามประการ คือ 1) การใช้การข่มขู่หรือคุกคามว่าจะใช้ความรุนแรง 2) ต่อเป้าหมายพลเรือน และ 3) เพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง ขณะเดียวกันก็กินเอาปฏิบัติการใช้ความรุนแรง เช่นการประท้วงหยุดงาน ชุมนุมทางการเมืองและอารยะขัดขืนออกไปจากบริบทพลของ ความรุนแรง¹⁸

Jessica Stern (2003) นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดกล่าวว่า ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับศาสนาส่วนใหญ่เกิดจากความเจ็บปวด การสูญเสีย และการหมดความอดทนกับการช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้าที่ล่าช้าไม่ทันต่อความต้องการ เป็นสถานการณ์ที่จำเป็นต้องแสวงหาเป้าหมายที่ชัดเจนในความยุ่งเหยิงของโลกปัจจุบัน เป็นความพยายามที่จะสร้างความบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้นกับโลก และมีหนทางข้างหน้า ที่ชัดเจนคือ “ฆ่า” หรือ “ถูกฆ่า” ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของอุสมานะห์ บินลาเดิน ในสถานีโทรทัศน์อัลจาซีเราะห์ ในตอนสิ้นปี ค.ศ. 1998 ว่า

ข้าพเจ้ามองพวกเขาเหล่านั้นด้วยความเคารพ และศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง ในฐานะที่เป็นผู้ปลดปล่อยความน่าอัศจรรย์ออกจากหน้าผากของอุมมะห์ (ประชาชาติมุสลิม) ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์วางระเบิดในกรุงริยาด หรือในโคบาร์ หรือในแอฟริกาตะวันออก และในสถานที่ต่างที่มีการกระทำเช่นนั้น¹⁹

เมื่อพิจารณาคำสัมภาษณ์ของบินลาเดินแล้ว การกระทำดังกล่าวถือเป็นการต่อสู้ในหนทางของพระผู้เป็นเจ้าเพื่อให้ได้มาซึ่งความยุติธรรม และเป็นกรอกบฏ ความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากน้ำมือของศัตรู หรือ “ญิฮาด” (การต่อสู้ในหนทางของพระเจ้า) ต่อบรรดาผู้ที่ปฏิเสธ โดยผลตอบแทนสำหรับผู้ที่ต่อสู้คือความโปรดปรานจากพระผู้เป็นเจ้า แนวคิดดังกล่าวเป็นการกล่าวอ้างแก่นคำสอนของศาสนาอิสลาม เพื่อสร้างความชอบธรรมให้ขบวนการการก่อการร้ายที่ละเมิดชีวิตอันบริสุทธิ์ที่พระผู้เป็นเจ้าสร้างขึ้น ส่งผลให้ศาสนาอิสลามไม่สามารถสลัดตัวออกจากมายาลักษณะความรุนแรงได้อย่างสิ้นเชิง

¹⁸Jonathan Barker, เกษียร เตชะพีระ (แปล). 2548. อ้างแล้ว, น. 19.

¹⁹Chaiwat Satha-Anand. 2006. op. cit., p. 194.

“ญิฮาด” ไม่ใช่การก่อการร้ายและ “การก่อการร้าย” ไม่ใช่ญิฮาด

โดยนิยามของโลกตะวันตกแล้ว “ญิฮาด” หมายถึง สงครามอันศักดิ์สิทธิ์ของมุสลิมที่มีต่อผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม ความรุนแรงจึงเป็นภาพที่ซ้อนทับกับศาสนาอิสลามอย่างมีอาจแยกออกจากกันได้ เพราะอิสลามเป็นศาสนาที่ให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงและสงครามในการยุติความขัดแย้ง²⁰ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว ในทางเทววิทยาอิสลาม “สงคราม” ไม่เคยศักดิ์สิทธิ์ (holistic) ไม่ว่าสงครามนั้นจะเป็นไปโดยชอบธรรม หากเป็นสงครามที่ชอบธรรมเพื่อปกป้องศาสนา ผู้ที่เสียชีวิตในสนามรบถือว่าเป็นผู้ที่เสียชีวิตในหนทางพระเจ้า (Khaled Abou El Fadl 2002 อ้างใน สุชาติ เศรษฐมาลินี, 2547)

อิบนุตุยมียะห์ นักวิชาการมุสลิมคนสำคัญ กล่าวว่า ญิฮาดสามารถเกิดขึ้นได้ด้วย 1) จิตใจ 2) ทางลิ้น (คำพูด) และ 3) มือ หรือการกระทำ ดังนั้น หากพยายามสรุปคำพูดของอิบนุตุยมียะห์ก็อาจกล่าวได้ว่า ญิฮาดสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท คือ ญิฮาดที่เกิดขึ้นจากการต่อสู้กับอารมณ์ใฝ่ต่ำของตนเองภายในจิตใจ คือ “ญิฮาดอัลอักบรฺ” หรือญิฮาดใหญ่ และ “ญิฮาดอัลอัศการ์” หรือญิฮาดเล็ก ซึ่งหมายถึง การต่อสู้ทางกายภาพเพื่อปกป้องเสรีภาพในการนับถือศาสนา

อย่างไรก็ตาม ญิฮาดที่อิสลามให้ความสำคัญและเน้นย้ำให้มุสลิมทุกคนพึงกระทำเพราะถือว่าเป็นภารกิจที่ยิ่งใหญ่ คือ ญิฮาดใหญ่ เพราะการต่อสู้กับอารมณ์ใฝ่ต่ำภายในจิตใจของมุสลิมถือเป็นการขัดเกลาให้จิตใจและจิตวิญญาณของมนุษย์มีความบริสุทธิ์ห่างไกลจากความคิดชั่วร้ายที่จะบั่นทอนศรัทธาต่อหลักคำสอนของศาสนา ในส่วนของญิฮาดเล็กนั้นแม้จะเป็นสิ่งที่อนุมัติให้กระทำในสภาวะที่เป็นอันตรายต่อมุสลิมและเสรีภาพในการนับถือศาสนา แต่อิสลามได้วางกรอบในการใช้และการตีความเงื่อนไขของการใช้ไว้อย่างรัดกุม อิบนุตุยมียะห์ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า สำหรับญิฮาดที่เกิดขึ้นจากคำพูดและมือนั้นต้องตั้งอยู่บนความเข้าใจและความอดทน²¹

²⁰Mohammed Abu-Nimer, 2000-2001. “A Framework for Nonviolence and Peace Building in Islam”, in *The Journal of Law and Religion*. Vol. 15, No. 1-2, p. 221.

²¹Chaiwat Satha-Anand.1993. “The Nonviolent Crescent : Eight These on Muslim Nonviolent Actions” in Glenn D. Paige, Chaiwat Satha-Anand, and Sarah Gilliatt. *Islam and Nonviolence*. Center For Global Nonviolence Planning Project Matsunaga Institute for Peace, University of Hawaii Honolulu., p. 10.

ในประเด็นการสร้างความปลอดภัยด้วยความรุนแรง แม้จะปรากฏหลักฐานในอัลกุรอานอย่างชัดเจนว่า อิสลามอนุญาติให้ใช้กำลังในการต่อสู้เพื่อปกป้องตนเองและสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา แต่การใช้กำลังดังกล่าวจะต้องดำเนินไปตามเงื่อนไขที่อิสลามได้กำหนดไว้ Rabia Terri Harris (2001) มีความเห็นว่า อิสลามไม่อนุญาติให้ก่อสงครามขึ้น หากสงครามนั้นไม่ได้ตั้งอยู่บนแนวทางที่พระองค์อัลลอฮฺทรงประสงค์ และศาสดามูฮัมมัดได้เคยกระทำมา เมื่อพิจารณาชีวประวัติของท่านศาสดาอย่างละเอียดรอบคอบพบว่า การทำสงครามหรือการก่อสงครามนั้นไม่ใช่ทางเลือกอันดับแรกในการยุติปัญหาความขัดแย้งและความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นจากบรรดาผู้ที่ข่มเหงรังแก ทั้งนี้ เพราะอิสลามเน้นย้ำให้ศรัทธาชนมีความอดทนอดกลั้นต่อสิ่งยั่วยุต่างๆ ดังตัวอย่างการวางตัวของท่านศาสดามูฮัมมัดที่ถูกต่อต้าน กีดกัน และกลั่นแกล้ง รวมทั้งการถูกปองร้ายหมายเอาชีวิตในขณะที่ทำการเผยแผ่ศาสนาอิสลามในเมืองเมกกะ ท่านศาสดาได้สั่งบรรดามุสลิมให้เผชิญการกดขี่ด้วยความอดทน กล่าวหาและสงบ ไม่ตอบโต้เป็นเวลาสามสัปดาห์ ซึ่งหลังจากนั้นท่านศาสดาได้ตัดสินใจอพยพไปยังเมืองมะดีนะฮ์ และที่เมืองมะดีนะฮ์นี้เอง รัฐอิสลามได้ถือกำเนิดขึ้น ท่านศาสดาใช้เวลาสร้างรัฐในเมืองมะดีนะฮ์ให้มีความเข้มแข็งเป็นเวลาสามปีจนท่านสิ้นชีวิต และในปีที่ 8 ของการอพยพ (ฮิจเราะฮ์) ของท่านศาสดาจากเมืองมักกะห์ ท่านได้ยกกองทัพกลับเข้าไปยังเมืองมักกะห์เพื่อประกอบพิธีฮัจญ์และทวงสัญญากับผู้ต่อต้านชาวมักกะห์ ทั้งนี้เนื่องจากชาวมักกะห์ได้ทำผิดสัญญาฮุคัยบียะฮ์²² ที่ได้ให้กับท่านศาสดาไว้ ในที่สุดกองทัพของมุสลิมจากเมืองมะดีนะฮ์สามารถยึดมักกะห์ด้วยความง่ายดายและปราศจากการเสียเลือดเนื้อแต่อย่างใด²³

²²ฮุคัยบียะฮ์เป็นชื่อตำบลหนึ่งใกล้ที่ตั้งอยู่ใกล้กับเมืองมักกะห์ ซึ่ง ณ ที่นี้เองที่ชาวมักกะห์ออกมาตั้งกำลังต่อต้านไม่ให้ท่านศาสดาเดินทางเข้าไปประกอบพิธีฮัจญ์ในปีที่ 7 ของการอพยพไปยังเมืองมะดีนะฮ์ และที่นี้เองที่ท่านศาสดามูฮัมมัดได้ทำสัญญากับชาวมักกะห์ในการไม่รุกรานซึ่งกันและกัน แต่ปรากฏว่าชาวมักกะห์ได้ละเมิดสัญญาโดยทำการรุกรานมุสลิมที่อาศัยอยู่บริเวณรอบนอกของเมืองมักกะห์.

²³อิสลามแอล ลุคฟี. 2547. อิสลาม ศาสนาแห่งสันติภาพ. โรงพิมพ์มิตรภาพ; บัดดานี, หน้า 68.

จากชีวิตประวัติของท่านศาสดาจะเห็นได้ว่า การใช้ความรุนแรงแม้จะเป็นสิ่งที่อิสลามอนุญาตให้กระทำได้ แต่ก็ไม่ใช่วิธีการอันดับแรกที่ส่งเสริมให้กระทำ การปิดเมืองด้วยการใช้หลักเมตตาธรรม หลีกเลี่ยงการนองเลือด การเข่นฆ่าหรือใช้ความรุนแรงต่างๆ ที่มีโอกาสแก้แค้นให้สาสมกับการต่อต้าน และการกระทำอันโหดร้ายของชาวมักกะห์ที่เคยทำเอาไว้กับท่านศาสดาและเหล่าสาวกในอดีตที่ผ่านมา

นอกจากนี้ ปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนในอัลกรุอ่านและซุนนะฮ์²⁴ อีกมากมายที่ห้ามไม่ให้มีการฆ่า ชีวิตของผู้บริสุทธิ์โดยเด็ดขาด ท่านอับูบักร์ คอลีฟะห์คนแรกหลังจากการเสียชีวิตของท่านศาสดาได้สั่งเสียทหารของท่านในขณะที่ท่านส่งกองทัพไปยังชายแดนซีเรีย

โอ้ประชาชนของข้า ฉันขอสั่งเสียท่านด้วยกฎสิบประการ
ในการทำสงคราม อย่าหันเหออกไปจากแนวทางที่ถูกต้อง ท่านจง
อย่าตัดอวัยวะของศพ และต้องไม่ทำร้ายเด็ก ผู้หญิง และคนชรา
จงอย่าตัดต้นไม้ หรือเผาทำลายโดยเฉาะต้นไม้ที่กำลังออกผล จง
อย่าฆ่าฝูงสัตว์เลี้ยงของศัตรู จงรักษาเสบียงของท่านไว้ และหาก
ท่านเดินทางผ่านนักรบของศาสนาใดก็ตาม จงไว้ชีวิตพวกเขา

จากเนื้อหาข้างต้น จะเห็นได้ว่า แม้อิสลามยอมรับและอนุมัติการต่อสู้ทางกายภาพ แต่สิ่งดังกล่าวก็เป็นเพียงทางเลือกหนึ่งในการปกป้องตนเอง และสิทธิเสรีภาพในนับถือศาสนาจากการรุกรานเท่านั้น นอกจากนี้ อิสลามยังได้กำหนดกฎเกณฑ์ในการต่อสู้ด้วยวิธีการดังกล่าวไว้อย่างรัดกุม เพื่อเป็นการปกป้องรักษาชีวิตผู้บริสุทธิ์ อาทิเช่น การส่งเสริมให้ใช้ความอดทนอดกลั้น และการให้อภัย ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่ชัดเจนว่า หลักการยุติธรรมจึงแตกต่างจากการก่อการร้ายอย่างสิ้นเชิง เพราะการก่อการร้ายเป็นการกระทำเพื่อมุ่งทำลายชีวิตผู้บริสุทธิ์ และสร้างความหวาดกลัวให้เกิดขึ้นในสังคม ในขณะที่ยุติธรรมเป็นเพียงเครื่องมือในการปกป้องตนเองและสิทธิเสรีภาพที่มนุษย์พึงได้รับ

²⁴ซุนนะฮ์ หมายถึง การกระทำ คำพูด และการนิ่งเฉยของท่านศาสดาต่อกิจการใดก็ตาม เพื่อเป็นแบบอย่างและแนวทางในการดำเนินชีวิตของมุสลิม.

อิสลามกับพหุนิยม

สังคมในอดีตจัดการความแตกต่างและความขัดแย้งด้วยวิธีคิดเรื่อง "ความศิวิไลซ์" ซึ่งมีนัยถึงการมีชีวิตที่ดี ที่พึงปรารถนา แนวคิดที่ทรงพลังที่นำมาใช้จัดการความแตกต่างและความขัดแย้งในสังคมตะวันตกตั้งแต่อดีต คือ แนวคิดเอกนิยม (Monism)

แนวคิดเอกนิยมเชื่อว่าความสมบูรณ์ของมนุษย์ตั้งอยู่บนวิถีทางหนึ่งเดียวเท่านั้น ซึ่งหมายถึงความจริงแท้ และความดีที่สุดมีเพียงหนึ่งเดียว แม้ว่าจะมีความหลากหลายของวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน หากแต่จะมีเพียงวิถีเดียวเท่านั้นที่อยู่สูงที่สุด ดีที่สุด แนวคิดดังกล่าวมักจะสร้างตราประทับในทางลบหรือกลบเกลื่อนวัฒนธรรมย่อยให้ไม่มีพื้นที่ในสังคมตลอดมา กรณีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวในสมัยของฮิตเลอร์ สงครามระหว่างเผ่าพันธุ์ในรวันดาและบรูไน และสงครามทางชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นในอดีตประเทศยูโกสลาเวีย เป็นตัวอย่างของความอันตรายที่เกิดขึ้นจากแนวคิดข้างต้น

ด้วยเหตุนี้แนวคิดเอกนิยมซึ่งมีแนวคิดว่าความเชื่อ ชาติพันธุ์ ศาสนาและวัฒนธรรมของตนเองเหนือกว่าวัฒนธรรมอื่น จึงถูกตั้งคำถามจากแนวคิดแนวพหุนิยมซึ่งมีความเชื่อว่า สังคมประกอบขึ้นด้วยความหลากหลายทั้งในด้านกายภาพและวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพราะแนวคิดแนวพหุนิยมเชื่อว่าในความเป็นความจริงไม่มีสังคมใดที่สร้างขึ้นมาจากคนกลุ่มเดียวหรือมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

คำว่า "พหุนิยม" (pluralism) ถูกนิยามออกไปอย่างกว้างขวาง ในทางสังคมศาสตร์ พหุนิยม คือกรอบการปฏิสัมพันธ์ (framework of interaction) ของกลุ่มต่างๆ ซึ่งได้แสดงออกซึ่งความเคารพและขันติธรรมอย่างจริงจังต่อกลุ่มอื่น ดำรงอยู่ร่วมกันและมีปฏิสัมพันธ์อย่างปรกติโดยปราศจากความขัดแย้งและการกลืนกลาย²⁵

กรอบคิดพหุนิยม (pluralism) ถูกขยายไปยังแขนงต่างๆ ของการศึกษาทางสังคมศาสตร์ อาทิเช่น พหุนิยมในทางปรัชญา พหุนิยมในทางมานุษยวิทยา พหุนิยม

²⁵ จีระศักดิ์ โสะสัน. 2550. กระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมในพหุสังคมอิสาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, น. 8.

ในสังคมระหว่างประเทศ และพหุนิยมในทางศาสนา เป็นต้น ดังนั้น ในการทำความเข้าใจประเด็นเรื่องอิสลามกับความเป็นพหุนิยมนั้น ผู้เขียนจึงใช้แนวคิด พหุนิยมทางศาสนา (religious pluralism) เป็นกรอบในการอธิบาย

สุวรรณา สถาอานันท์ (2545 : 163-164) กล่าวว่า ไม่ว่าด้วยเหตุผลทางศาสนา เหตุผลทางวิชาการ หรือด้วยเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงของสังคมในกระแสโลกาภิวัตน์ ประเด็นเกี่ยวกับพหุนิยมทางศาสนา (religious pluralism) ย่อมเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่พึงเป็นที่สนใจโลกเดียวกัน ทั้งนี้ เพราะโดยข้อเท็จจริงแล้วจำนวนผู้คนในโลกนี้ที่จะเติบโตและจำกัดชีวิตอยู่ในกรอบชีวิตทางวัฒนธรรมเดียว ศาสนาเดียว หรือประชาชาติเดียว ตลอดชั่วชีวิตมีแต่น้อยลงทุกวัน ดังสะท้อนผ่านการอพยพย้ายถิ่นของผู้คนในทุกระดับชนชั้นเศรษฐกิจและสังคมที่ก้าวข้ามพรมแดนของชาติต่างๆ เป็นปกติวิสัย ประเด็น “พหุนิยม” ไม่ว่าจะ เป็นพหุนิยมทางวัฒนธรรม หรือพหุนิยมทางศาสนา หรือพหุนิยมทางอัตลักษณ์ของผู้คนต่างๆ จึงทวีความสำคัญเข้มข้นขึ้นทุกขณะ

อิสลามเป็นศาสนาที่ได้กล่าวถึงแนวคิดพหุนิยม ไว้ในหลักคำสอนของศาสนาอย่างชัดเจนในพระมหาคัมภีร์อัลกรุอ่าน เพราะอิสลามมีปรัชญาขั้นพื้นฐานว่ามนุษย์ทุกคนมีรากเหง้ามาจากบรรพบุรุษเดียวกันนั่นคือ อาดัม และฮาวาอ (หรืออีฟในศาสนาคริสต์) ความหลากหลายถือเป็นกฎดั้งเดิมของพระเจ้าผู้ทรงสร้างสรรพสิ่ง ความแตกต่างด้านภูมิศาสตร์ ประชากรศาสตร์ ชาติพันธุ์ ความเชื่อถือเป็นแนวทางสู่การสร้างสรรค การช่วยเหลือระหว่างกัน อิสลามจึงส่งเสริมให้ผู้ศรัทธาปฏิสัมพันธ์กับผู้คนทั่วไปแม้ว่าเขาเหล่านั้นจะนับถือศาสนาใดก็ตามแต่ และส่งเสริมให้มุสลิมได้กระทำความดีต่อผู้อื่นว่า ดังความในอัลกรุอ่านว่า

อัลลอฮฺมิได้ทรงห้ามพวกเจ้าให้พวกเจ้ากระทำความดีและให้ความมุติธรรมแก่บรรดาผู้ที่ไม่ต่อต้านเจ้าในเรื่องศาสนา และมีได้ขับไล่พวกเจ้าออกจากบ้านเรือนของพวกเจ้าในเรื่องศาสนา และมีได้ขับไล่พวกเจ้าออกจากบ้านเรือนของพวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮฺทรงรักผู้ดำรงไว้ซึ่งความมุติธรรม (60 : 8)

นอกจากนั้น พื้นฐานคำสอนแห่งอิสลามคือ การเชิญชวนมวลมนุษย์ทั้งหมดสู่ความผาสุกและความมั่นคงในชีวิตที่ครอบคลุมทั้งโลกนี้และโลกหน้า อีกทั้งยังเชิญชวนให้มนุษย์ทั้งหมดสู่ความรู้จักกันและช่วยเหลือกันในเรื่องคุณประโยชน์และคุณธรรมเพื่อให้เกิดความสันติสุขในโลกนี้ การทำความรู้จักกันและช่วยเหลือในการที่นี้ ไม่ได้หมายถึงการรู้จักกันเพียงผิวเผินเท่านั้น หากยังหมายถึงการเรียนรู้ความแตกต่างของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเชื่อ อัลกรุอานได้กำหนดขอบเขตของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ว่า

โอ้มวลมนุษย์ทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชายและเพศหญิง (หมายถึงสร้างมาจากอาดัมและฮาวา (อีฟ) ผู้เป็นมนุษย์ชายหญิงคู่แรก) และให้พวกเจ้าเป็นกลุ่มพวกและหมู่เหล่า เพื่อพวกเจ้าจะได้สร้างความรู้จักกัน แท้จริงผู้ที่มีเกียรติที่สุด ในระหว่างพวกเจ้า ณ อัลลอฮฺ คือผู้ที่ยำเกรง (ต่อพระองค์) มากที่สุด แท้จริงอัลลอฮฺทรงรอบรู้และประจักษ์ยิ่ง (49 : 13)

นอกเหนือไปจากการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้และทำความรู้จักระหว่างกันแล้ว อิสลามห้ามมิให้บังคับในการนับถือศาสนา ทั้งนี้ เพราะอิสลามเชื่อว่ามนุษย์มีสติปัญญา และเหตุผลในการไตร่ตรองสิ่งที่เป็นความดีความชั่ว ดังที่พระองค์อัลลอฮฺทรงตรัสไว้ในอัลกรุอานว่า

ไม่มีการบังคับใดๆ (ให้นับถือ) ในศาสนาอิสลามแน่นอน... (2 : 256)

และหากพิจารณาถึงจุดยืนของอิสลามในการปฏิบัติตนท่ามกลางความหลากหลายทางความเชื่อ การปฏิบัติตนของท่านศาสดามุฮัมมัดน่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่มุสลิมที่ศรัทธาต่อตัวท่าน กล่าวคือ ในช่วงเวลาของการสร้างรัฐอิสลามขึ้นในเมืองมะดีนะฮ์นั้น ท่านศาสดาได้ร่วมกับชาวเมืองมะดีนะฮ์และศรัทธาชนที่อพยพไปจากเมืองมักกะห์ รวมทั้งส่วนหนึ่งของชาวยิว ร่างธรรมนูญในการปกครอง (เศาะฮีฟะตุลมะดีนะฮ์) ขึ้น เพื่อประกาศนโยบายของอิสลามที่ยึดมั่นความเป็นภราดรภาพ โดยเนื้อหาในธรรมนูญการปกครองในฉบับนี้ได้มอบสิทธิและหน้าที่ที่พึงได้แก่ชนต่างศาสนาที่อยู่ภายใต้การปกครองของอิสลาม โดยเฉพาะชาวยิวที่พำนักอาศัยในเมืองมะดีนะฮ์ใน

ขณะนั้น²⁶ ธรรมนูญในการปกครองมะดีนะฮ์ถือว่าเป็นสนธิสัญญาครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของอิสลาม ซึ่งถูกกำหนดขึ้นภายใต้มาตรฐานสำหรับแนวคิดพหุนิยม ที่เน้นย้ำถึงหลักขันติธรรม (tolerance) ต่อความแตกต่าง และความร่วมมือร่วมใจกัน (cooperation) ระหว่างศาสนาและชุมชนทางชาติพันธุ์ต่างๆ

หลังจากการเสียชีวิตของท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) บรรดาคอลีฟะฮ์ผู้ทรงคุณธรรมต่างก็เจริญรอยตามนโยบายของท่านมาโดยตลอด ดังในกรณีที่เกิดขึ้นในสมัยคอลีฟะฮ์อุมัยร ที่ได้เปิดเมืองปาเลสไตน์ โดยที่อิสลามได้ให้เกียรติและมอบสิทธิแก่ชนพื้นเมืองในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่ออย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ของอิสลาม ปรากฏการณ์นี้ถือเป็นบรรทัดฐานที่สำคัญสำหรับชาวมุสลิม ในการปฏิสัมพันธ์กับชนต่างศาสนา หรือในกรณีของซอลาฮุดดีน (Saladin) ผู้เป็นนักรบที่รู้จักกันในสมัยสงครามครูเสด ในขณะที่ท่านได้พิชิตนครเยรูซาเล็ม ท่านได้ทำสัญญากับกลุ่มชาวคริสต์ท้องถิ่น เพื่อให้พวกเขาสามารถปกป้องตัวเองและปกป้องสถานที่ที่ประกอบพิธีกรรมของพวกเขา ในขณะที่เดียวกัน ท่านยังได้เชิญชวนให้ชาวยิวที่เคยอพยพออกจากนครเยรูซาเล็มให้กลับมามาตั้งถิ่นฐานในเยรูซาเล็ม

อย่างไรก็ตาม อิสลามได้วางกรอบที่ชัดเจนในเรื่องของหลักความเชื่อและพิธีกรรมที่จำเป็นต้องแยกออกจากหลักปฏิบัติของศาสนิกอื่นอย่างสิ้นเชิง ดังที่ปรากฏในอัลกรุอ่านว่า

สำหรับพวกท่านก็คือศาสนาของพวกท่าน และสำหรับฉันก็

คือศาสนาของฉัน (109 : 6)

จากอัลกรุอ่านโองการนี้ สามารถสรุปได้ว่าแนวคิดพหุนิยมในอิสลาม หมายความว่า การดำรงอยู่ของความเป็นอิสระในการนับถือศาสนา (freedom of religion) ซึ่งหมายถึง ผู้นับถือศาสนาที่ต่างกันของแต่ละศาสนา มีสิทธิในการปฏิบัติพิธีกรรมและสามารถถ่ายทอดความเชื่อเผยแพร่ศาสนาของตนสู่สาธารณชนได้อย่างเท่าเทียมกัน และไม่ก้าวก่ายในเรื่องของพิธีกรรมของกันและกัน

²⁶สรุปจากความจาก ซะกาเรีย บะซีร์, จวัล มะลูลีม (แปล). 1983. ตะวันขึ้นที่มะดีนะฮ์. ที่ระลึกเนื่องในงานเมาลิดกลางแห่งประเทศไทยปี พ.ศ. 2538; กรุงเทพฯ, น. 87-89.

จากหลักคำสอนที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า อิสลามสนับสนุนแนวคิดพหุนิยมอย่างชัดเจน กล่าวคือ อุดมการณ์พื้นฐานของอิสลามตั้งอยู่บนฐานคิดพหุนิยม ที่ว่าพระเจ้าได้สร้างให้มนุษย์มีความแตกต่างหลากหลายทั้งในด้านชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และความเชื่อ เพื่อให้มนุษย์ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในความต่าง และคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายที่มีอยู่ในสังคมด้วยความเคารพ ดังนั้น การปฏิเสธความแตกต่างหลากหลายจึงเป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคม โดยเฉพาะโลกปัจจุบันที่มีการเคลื่อนย้ายของประชากรสูง ความแตกต่างหลากหลายจึงเป็นเรื่องที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และอิสลามเชื่อมั่นว่า แนวคิดพหุนิยมเป็นความจำเป็นของคนส่วนใหญ่ในสังคมเพื่อป้องกันสิทธิเสรีภาพของคนกลุ่มน้อยที่อยู่ภายใต้การปกครอง

ผลกระทบจากเหตุการณ์ก่อการร้ายต่อความเข้าใจแนวคิดพหุนิยมในอิสลาม

จากที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า รากเหง้าของปัญหาการก่อการร้ายในโลกยุคปัจจุบันเป็นผลจากแนวคิดสากลนิยมที่เชื่อว่า ศาสนา ชาติพันธุ์ ภาษาและวัฒนธรรมของตนเองเหนือว่าผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การก่อการร้ายที่เกิดขึ้นด้วยมุสลิมบางกลุ่มที่มีแนวคิดว่าการฆ่าคนผู้มีความเห็นต่างเพื่อการสร้างสังคมอุดมคตินั้นเป็นเรื่องมีอาจหลีกเลี่ยง ย่อมเป็นผลร้ายต่อการทำความเข้าใจศาสนาอิสลามจากบรรดาศาสนิกอื่น จึงไม่เป็นเรื่องที่น่าประหลาดใจเลย ที่อิสลามถูกกล่าวหาว่าเป็นศาสนาที่ไม่ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย และพยายามบังคับให้ผู้คน “เข้ารีต”

การพิจารณาและตัดสินดังกล่าวจากการกระทำของมุสลิมบางกลุ่มถือเป็นการใช้อคติเกินไป เนื่องจากความเป็นจริง ทุกศาสนาล้วนมีช่องว่างระหว่างหลักคำสอนกับแนวทางการปฏิบัติอยู่เสมอ กล่าวคือ ทุกศาสนามีคำสอนที่ครอบคลุมและมีคำสอนที่มุ่งเน้นให้เกิดผลปฏิบัติอย่างจริงจังจากผู้ศรัทธา แต่หลักคำสอนมักถูกละเลยจากผู้ศรัทธาในทางปฏิบัติ อิสลามเองก็มิอาจเว้นไปจากช่องว่างนี้

ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ด้วยการเสนอกรอบในการอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวด้วยการใช้แนวทางการศึกษาที่เรียกว่า “มุสลิมศึกษา” ซึ่งน่าจะเหมาะสมกว่าการกล่าวหาหลักคำสอนของศาสนาอิสลามอย่างเหมารวม เพราะอิสลามมีปรัชญาพื้นฐานที่ปฏิเสธเรื่องความรุนแรงและยอมรับในความแตกต่างอย่างเป็นรูปธรรม

อิทธิพลของชนบรรมนิยมประเพณีของแต่ละสังคมยังส่งผลต่อการตีความและการทำความเข้าใจหลักการของศาสนาอิสลามอีกด้วย ดังเห็นได้จากเมื่อใช้เครื่องมือทางมานุษยวิทยาพิจารณาสังคมมุสลิมจะพบความแตกต่างของ “ความเป็นมุสลิม” (Muslimhood) ในแต่ละสังคมอย่างชัดเจน จากการศึกษาของ Aziz Al-Azmen จาก Institute of Advanced Study ในเมืองเบอร์ลิน ประเทศเยอรมัน อธิบายความไม่เป็นเนื้อเดียวกันของวัฒนธรรมอิสลามของสังคมมุสลิมในประเทศอังกฤษไว้ในหนังสือ “Islams and Modernities” ไว้ว่า เป็นผลจากความจริงที่แตกต่างหลากหลายในระดับของโครงสร้าง สถาบัน และองค์กรที่มีอยู่ในสังคม ดังนั้นสำหรับ Al-Azmen อิสลามสำหรับชาวปากีสถาน-อังกฤษ ย่อมมีความแตกต่างจากอิสลามของชาวซูดาน-อังกฤษ หากต้องศึกษาวิจัยมุสลิมที่อยู่ในประเทศอังกฤษ คำถามที่จะต้องสนใจคือ คำถามที่เกี่ยวข้องกับสายสัมพันธ์ อาทิเช่น พวกเขามาจากไหน พวกเขาเป็นมุสลิมจากเอเชียใต้ หรือมุสลิมจากแอฟริกา เป็นต้น²⁷

ผู้เขียนเห็นด้วยหากจะใช้กรอบ “มุสลิมศึกษา” ในการวิเคราะห์พฤติกรรมทางสังคมของประชาชาติมุสลิม ซึ่งก็จะได้เห็นถึงความแตกต่างและไม่เป็นเนื้อเดียวกันปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ดังข้อเสนอของชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2000) ที่ต้องการสร้างเส้นแบ่งระหว่าง “อิสลามศึกษา” (Islamic Studies) กับ “มุสลิมศึกษา” (Muslim Studies) ออกมาให้ชัดเจน สำหรับชัยวัฒน์ “อิสลามศึกษา” เป็นเรื่องของหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม อาทิเช่น อัลกรุอ่าน ฮาดิษ และหลักการต่างที่อิสลามได้บัญญัติแก่มุสลิม ในทางตรงข้าม “มุสลิมศึกษา” เน้นการศึกษาวิถีการดำรงชีวิตของมุสลิมและสังคมที่เขาอยู่อาศัย เพื่อให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธาในอิสลามในบริบทที่แตกต่าง ผู้เขียนเห็นว่าวิธีวิทยาเช่นนี้ย่อมเป็นการกระทำที่สร้างสรรค์และลดอคติที่มีต่อหลักคำสอนของอิสลาม และยังส่งผลไปสู่การทำความเข้าใจอิสลามด้วยสายตาที่เข้าใจและเป็นกลาง ท้ายที่สุดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าความเข้าใจดังกล่าวจะนำไปสู่การดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีสันติสุข

²⁷ พิจารณารายละเอียดของหนังสือ *Islams and Modernities* ใน Chaiwat Sath-Anand. 2000. “Muslim Studies : Radical Social Science and “Alterity”” in Isma-ae Alee, Hasan Madmarn, Imtiyaz Yusuf, Yusof Talek. *Islamic Studies in Asian : Presentation of An International Seminar*. College of Islamic Studies, Prince of Songkla University.

สรุป

อิสลามได้กลายเป็นจุดสนใจของประชาคมโลกอย่างกว้างขวางในยุคที่การก่อการร้ายเกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลก กระแสความหวาดกลัวต่ออิสลามเพิ่มขึ้นอย่างรุนแรงในแต่ละประเทศ และเมื่อพิจารณาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่า มายาคติความรุนแรงของศาสนาอิสลามได้ถูกสร้างขึ้นด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ อคติที่โลกตะวันตกมีต่ออิสลามนับตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนความพยายามของนักวิชาการบางส่วนที่พยายามเน้นย้ำบทบาทของอิสลามในฐานะที่เป็นศัตรูสำคัญของโลกตะวันตกที่พยายามชูธงเสรีนิยม (liberalism) อาทิเช่น ทฤษฎีการปะทะกันระหว่างอารยธรรม เป็นต้น

ส่วนที่สองซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างความชอบธรรมให้กับอคติของโลกตะวันตกที่มีต่ออิสลาม คือ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมุสลิมบางกลุ่มที่ตีความหลักคำสอนเรื่องญีฮาดของศาสนาอิสลามไปใช้ในการละเมิดชีวิตผู้บริสุทธิ์ การกระทำดังกล่าวเป็นการสร้างความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนให้เกิดขึ้นหลักคำสอนเรื่องญีฮาดในศาสนาอิสลามเป็นอย่างยิ่ง เพราะในทางทฤษฎีแล้ว ญีฮาดมีความหมายที่กว้างกว่าที่เข้าใจกันโดยทั่วไป กล่าวคือ อิสลามแบ่งญีฮาดออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ญีฮาดอัลอักบร หรือญีฮาดใหญ่ หมายถึงการต่อสู้กับอารมณไฟต์่าภายในจิตใจของมนุษย์ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามทุกคน เพราะญีฮาดประเภทนี้ถือว่าเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาจิตใจผู้ที่ศรัทธาในอิสลามให้ห่างไกลจากความชั่วร้าย กับญีฮาดอัลอัศการ์ หรือญีฮาดเล็ก หมายถึงการปกป้องสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาและการถูกกดขี่ข่มเหงจากผู้รุกราน อย่างไรก็ตามแม้อิสลามจะอนุมัติให้ใช้กำลังในการปกป้องสิทธิเสรีภาพได้ แต่ก็ได้วางกรอบในการใช้ความรุนแรงไว้อย่างชัดเจน อาทิเช่น ห้ามฆ่าเด็ก สตรี และคนชรา หรือนักบวชในศาสนา หรือแม้กระทั่งห้ามตัดหรือเผาทำลายพืชผล เป็นต้น

ดังนั้น การใช้ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมนับว่าเป็นเรื่องที่ไม่อาจยอมรับได้ในหลักการของอิสลาม เพราะผลของความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการก่อการร้ายเป็นการกระทำที่ไม่เลือกเป้าหมาย เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ หากพิจารณาประวัติศาสตร์ และจริยวัตรของท่านศาสดา จะเห็นได้ว่าสิ่ง

แรกที่อิสลามสนับสนุนให้กระทำเมื่อประสบกับปัญหาคือ การอดทนอดกลั้น ด้วยเหตุนี้ การตีความเงื่อนไขในการใช้ความรุนแรงของผู้ก่อการร้ายจึงเป็นการมองข้ามวิธีการอื่นๆ ที่อิสลามสนับสนุนให้กระทำ

และสิ่งที่มีความสำคัญในการขจัดปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน คือ แนวคิดเรื่องพหุนิยม ทั้งนี้ เพราะสมมุติฐานหนึ่งที่เกิดขึ้นกับปัญหาการก่อการร้ายในปัจจุบันคือ การไม่ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทั้งในด้านกายภาพ ความเชื่อ และวัฒนธรรม อิสลามได้กล่าวถึงหลักการพหุนิยมไว้อย่างชัดเจนในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน อิสลามได้ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ระหว่างกันเพื่อเป็นประโยชน์การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยเน้นย้ำถึงหลักขันติธรรมและการเคารพไม่ก้าวก่ายกันในเรื่องพิธีกรรมและหลักความเชื่อ

แม้จะมีการวิพากษ์อิสลามอยู่บ้างในเรื่องของการไม่ยอมรับความแตกต่างอันเนื่องมาจากผลกระทบของการก่อการร้ายที่เกิดขึ้น สำหรับผู้เขียนแล้วการกระทำของมุสลิมบางกลุ่มคงไม่สามารถใช้เป็นบรรทัดฐานในการตัดสินความเป็นอิสลามได้ทั้งหมด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจ “ความเป็นมุสลิม” ด้วยกรอบวิชาที่มุ่งศึกษาพฤติกรรม ลักษณะและการปฏิสัมพันธ์ของมุสลิมกับสังคมทั่วไป หรือที่เรียกกันว่า “มุสลิมศึกษา” ทั้งนี้ความพยายามดังกล่าวมีเจตนาเพื่อลดอคติ ความหวาดระแวงระหว่างกันในการดำรงอยู่ในสังคม และมุ่งสร้างวัฒนธรรมการอดทนอดกลั้นและการเคารพซึ่งกันและกัน เพราะหากสังคมหนึ่งสังคมใดที่มีความหลากหลายอยู่ แต่สมาชิกในสังคมยังมีความหวาดระแวงกันอยู่ ความสงบสุขที่แท้จริงคงเป็นเพียงความใฝ่ฝันที่ยังไกลจากความเป็นจริง

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

จีระศักดิ์ โสภสัน. 2550. กระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมในพหุสังคมอิสาน.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2549. Nation-State and The New World (Dis) Order :
รัฐ-ชาติกับ (ความไร้) ระเบียบโลกชุดใหม่. วิชาษา, กรุงเทพฯ.

ชะกาเรีย บะซีร์, จรัล มะลูลิม (แปล). 1983. ตะวันขึ้นที่มะดีนะฮ์. ที่ระลึกเนื่องในงาน
เมಾಲิดกลางแห่งประเทศไทย ปี พ.ศ. 2538 ; กรุงเทพฯ.

พินิจ รัตนกุล. "ศาสนากับความรุนแรง (2)." มติชนสุดสัปดาห์. 24, 1242 (4 มิถุนายน
2547).

สุชาติ เศรษฐมาลินี (2549) ภาพการ์ตูนล้อเลียนศาสดา กับการเมืองเรื่องการสร้าง
ภาพตัวแทน เผยแพร่ในเว็บไซต์ มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน HYPERLINK
"<http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document95146.html>"
<http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document95146.html>.

อิสลามแอล ลุตฟี. 2547. อิสลาม ศาสนาแห่งสันติภาพ. โรงพิมพ์มิตรภาพ; บัดดานี,

ตำราแปล

Edward Said, สฤณี อาชวานันทกุล (แปล). The Myth of the Clash of Civilizations.
เผยแพร่ในเว็บไซต์มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน HYPERLINK "<http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document95178.html>" <http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document95178.html>

Jonathan Barker, เกษียร เตชะพีระ (แปล). 2548. คู่มือศึกษาการก่อการร้ายแบบไม่
งี่เงา : The No-Nonsense Guide to Terrorism; คบไฟ; กรุงเทพฯ.

Noam Chomsky, พิภพ อุดมอิทธิพงศ์ (แปล). 2547. ฝ่าพายุก่อการร้าย : Power
and Terror, Post-9/11 Talk and Interview. มูลนิธิเด็ก; กรุงเทพฯ, หน้า
55-107.

อับดุลฮิชาม. 1974. ซีเราะฮ์ อับดุลฮิชาม. อัลหามูฮัฎตุลอิสลาม. (ต้นฉบับภาษาอาหรับ) และมุฮัมมัดตอบูซะเราะฮ์ (น.ม.ป.). ตาริคมาซาฮิบอัลอิสลามมียะฮฺ. คารุฬฟีกฮฺอัลอารอบี.

ภาษาอังกฤษ

Chaiwat Satha-Anand. 1993. "The Nonviolent Crescent : Eight These on Muslim Nonviolent Actions" in Glenn D. Paige, Chaiwat Satha-Anand, and Sarah Gilliatt. Islam and Nonviolence. Center For Global Nonviolence Planning Project Matsunaga Institute for Peace, University of Hawaii Honolulu.

_____.2000. "Muslim Studies : Radical Social Science and "Alterity"" in Isma-ae Alee, Hasan Madmarn, Imtiyaz Yusuf, Yusof Talek. Islamic Studies in Asian : Presentation of An International Seminar. College of Islamic Studies, Prince of Songkla University.

_____.2006. "Transforming Terrorism with Muslims' Nonviolent Alternatives?" In Abdul Aziz Said, Mohammed Abu-Nimer, and Meena Sharify-Funk. Contemporary Islam : Dynamic, not Static. Routledge, New York.

Jean Baudrillard. 2003. The Spirit of Terrorism. Trans. by Chris Turner, Verso, London. p. 4.

Imtiyaz Muqbil, Soul Searching. Bangkok Post, June 10, 2007.

Mohammed Abu-Nimer, 2000-2001. "A Framework for Nonviolence and Peace Building in Islam", in The Journal of Law and Religion. Vol. 15, No. 1-2,

Samuel P. Huntington (1996). The Clash of Civilizations and The Remarking of World Order., Simon & Schuster ; London.

Skaykul Abdul Azeez Ibn Baaz (1999). Clarification of the Truth in Light of Terrorism, Hijackings & Suicide Bombings and An Advice to Usaamah Ibn Laaden from Shaykul Islam Ibn Baaz” เผยแพร่ในเว็บไซต์ WWW.Fatwa-online.com.